پیـــــاوکی بـچـــــارەنووس.. هـلـکـســـــتی جـــــوولـکـە و ئـنفـالـکردنی کـوردان.. شاخـوان بـرایم عـبدوڵـا

کاتـك حیزبی نازی لـە ئـڵمانیای سـەردەمی ئـدلـیف هیتلـەردا، لـە بـەرگی ئـژەمـکی فاشیزم و تـەتالـیتاریزم بـە بـەرچاوی زلـهـزکانی دونیاوە، بـەهـای جیاوازیی ئایینی و نـژادییـەوە، دەست بـە پـرسـەی کـەمـکـوژیی جووڵـەکـەکانی ئـڵمانیا و بـشـکی ئـەوروپا دەکات، ئـەو ووداوە، ووداوکی ئاسایی نییـە کـە تـەنیا پـەیـوەندی بـە کـەمـکـوژی و پاکتاوکردنی جووڵـەکـەوە لـە چوارچـێوەی دەوڵـەتـکدا هـەبـێت، بـکـوو دەبـێتـە خـەمـکی گـشـەری جیهانی، بـەهـای ئـەوەی بـە پـرۆژە و بـە بـەرنامـە لـە ساڵی 1940 بـەدواوە تاوکوو ساتـەوەختی کـۆتنی ئـڵمانیای نازی، بـە مـەرگـساتـترین و قـزەونـترین شـێوە درێـژەی دەبـێت.

ئـیدی ئـەو هـەمـەتـە لـە ناخی هـەر مـرۆڤـکدا دەبـێتـە ترسـکی قـووە و پـرسـیـك وەـای کوشتن و سووتاندن و خنکاندنی ئـینسانی جووڵـەکـە، هاوکات بـە بـەرنامـە کاری بـە لـەشکـدانی ئـینسانیش بـە گشتی کرد، ئـینسان لـە سایـەی ئـەو پـرسـیـدا لـە ئـەردووگـە زەـەملـکانی نازیدا، ئـەتککرا و سووتـەندرا و بـزیـندوویی خرایـە چـاڵـکانی مـەرگـەوە، بـە گاز خنکـەنرا و بـە هـەزاران لاشـەی بـەستوو، فـڵـدران و لـەناوبردران، قاچـکانی مـرۆڤ لـەنـەو پـڵـاوی بـگاریدا، ـزین و بـانـەو و نـەخـشیی گـڵـی و کـەم و خیزاو ئـینسانی ناچار کرد شـەرم لـە جـەستـەی خـەی بکات.

هـەڵـکـەست، چیـرکی دـزـەخی نازیـیـکان، هـەرگیز نابـێت لـەبیر بکـرێت، بـە تایبـەتی بـە گـەڵـکی ستـەمدیـدەی وـك کورد، هـەڵـکـەست زـەر نامـە نییـە و کوردیش بـەهـای جیاوازیی نـژادییـەوە بـە پـرۆژە و بـەرنامـەی دەوـەتی عـەراق و دراوسـکانی کـەمـکـوژ و ئـەنفال و کیمیاباران کرا و گـازی بـسـەردا ـژـەنـدرا، ئـەگـەر ئـینسـانی جـووڵـەکـە لـە ئـەردووگـە زەـەملـکانی ئاوشقـتز و بـشنڤـەدی ئـڵـمانیای نازیدا، بـزیـندوویی خرانـە سووتـەنگـەوە، دواتر ئـەو مـژووە تاوانکاریـیـە لـە شوـنـکی تری ئـەم جیهـانـە بـەرینـدا خـەی دووبـارە دەکـاتـەوە و لـسـەر دەسـتی ـژـەمـکـەی سـەددام حوسـەن لـە عـەراقدا ئـینسانی کوردیش بـە بـەرچاوی کـەمـگـەی جیهانییـەوە دەخـرێـنـە نـەو زیلی عـەسکـەری و پاشان لـە چاـە خـڵـکاندا بـەدەم گریان و پـاـانـەوە و هاوارـەوە زیندـبـەچاـ دەکـرێـن.

لەردا ئازار یەك شۆڕ ئازارێ، بەڵام لە دوو سەردەمی جیاوازدا، ئەگەر ئێستا هەڵەکێستی جوولەکەکانی ئەوروپا، ئازارەکە و جیهان هەستی پێدەکات و یادی دەکاتەوە، خۆ ئەنفال و هەڵەبجەی کوردانیش هەمان ئازارن، کەچی وەك پێویست جیهان هەست بەو ئازارە ناکات و یادی ناکاتەوە، بۆیە تۆ وەك کوردێك لەگەڵ هەڵەدانەوەی لاپەڕە و بۆشکانی ڕەمانی "پیاوەکی بەچارەنووس"دا هەست دەکەیت ئەردووگەزەرەملەکانی ئاوشڤتز و بۆشنڤێد لە عەراقن نەك ئەڵمانیا، هەستی دەکەیت کوردیش گیرگی زۆری هەن و هەزاران کەسیشی بەچارەنووسن.

هەڵەکێست و پیاوەکی بەچارەنووس

ڕەمانی پیاوەکی بەچارەنووس، لە نووسینی ئیمرە کیرتێزی ڕەماننووسی هەنگاریە، ڕووناك شوانی لە سودیەوە وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی. نووسەر کاتێك تەمەنی نزیکەی چواردە ساڵان بووە، لە پرسەی بەدناوی هەڵەکێستدا لەلایەن نازیەکانەوە لە سەردەمی جەنگی دووەمی جیهانیدا، بەهەی جوولەکەبوونیەوە لە هەنگاریاوە بۆ ئەردووگەزەرەملەکانی ئاوشڤتز و پاشان بۆ بۆشنڤێدی ئەڵمانیا ڕاپێچ دەکرێت و لەگەڵ هەزاران جوولەکەی تردا کە هیی وڵاتانی جیاوازی ئەورووپان لە ئەردووگەزەرەملەکاندا بەگاریان پێدەکرێت و بە چاوی خۆی ئەو دەزخەی نازیەکان دەبینێت کە مرۆڤ تێیدا بەزیندوویی دەخرێتە سووتێنگەوە.
پرسەی پاکتاوکردن و کۆمەکوژکردنی جوولەکەکانی ئەورووپا لە ساڵانی 1940 تاوەکوو 1945 کە بە هەڵەکێست ناسراوە، بە بەیاری ئەدۆلیف هیتلەر سەرکی ئەوکاتی ئەڵمانیای نازی بەمەبەستی پاکتاوکردن و کۆتاییهێنان بە ڕەگەزی جوولەکە لە سەردەمی جەنگی دووەمی جیهانیدا دەستیپێکرد، ئەو پرسەیە هێندە قەزەون و مرۆگساتاویە، تەنانەت جیهانیشی شەرمەزار کرد، پرسەکە بە بڕچاوی جیهانەوە بەڕەوچوو و بە ملیۆنان ئینسانی جوولەکەی ئەورووپایی لە کەمپ و ئەردووگەزەرەملەکانی ئەڵمانیای نازیدا، لەو شوێنانەی کەوتنە دەست ئەڵمانیا، کوژران و سووتێندران و خرانە بەر کاری بەگاریەوە.
نووسەرانی کتێبی "هەڵەکێست" ستیڤان بڕشفێد و پاوە ئا. لڤین، لە پێشکی کتێبەکەیاندا ئاماژە بە ژمارەی قوربانییانی جوولەکە لە پرسەی هەڵەکێستدا دەکەن، لەنێوان پێنج تاوەکوو شەش ملیۆن جوولەکە و زیاتر لە نیو ملیۆن قەڕەج بوون، هەروەها ئاماژە بەوەش دەکەن قوربانییانی تری پرسەکە پێکهاتوون لە 100 هەزار کەمئەندام و کەمئەقڵ و خەڵکی بەزراو و هەزاران هەمسەکسوال و چەندین ملیۆن

پێشنیایی بۆ چەك و گیراوانی جەنگی ڕووسیا. سەبارەت بە ڕوانگەی نازییەکان بۆ نەژاد، هەروەك لە کتێبەکەدا دەڵێن مێژووی ئەڵمانیای نازی جیا نییە لە جیهانیی نازییەکان، کوشتاری جوولەکەکان دەرئەنجامی هزری نەژادپەرستانە-ئایدیۆلۆژیای ئەدۆلیف هیتلەر بوو، هیتلەر و حیزبی نازی ڕوانگەیان لە پێکهاتەی نەژادپەرستانەی خەیان سەبارەت بە مەرەق و نەفرەتکانیان لە کۆمەڵگەی دیموکراتیەك و بەهاکانی نەشاردووەتەوە، بە نازییەکان نەژاد لەخۆگری هەموو شتێکە و بەهای تاك تەنیا لەوەدا کورت دەبێتەوە، ئامرازێکە لەدەست دەوڵەتی نەژادپەرستدا، ئەم ئایدیۆلۆژیایە بەزوویی لەدوای بەدەسەڵاتگەیشتنی نازییەکانەوە لە 30ی کانوونی دووەمی 1933دا هاتە ئاراوە.
هەر سەبارەت بەو بابەتە لە ویکیپیدیادا هاتووە "هۆلۆکۆست لە بنچینەدا وشەیکی یۆنانییە، بە مانای سووتاندن بە فڕن دێت، زۆرتر بۆ ئەو کوشتارەی جوولەکەکان دێت کە لە ماوەی جەنگی دووەمی جیهانیدا، لایەن پارتی سۆشیالیستی کرێکارانی ئەڵمانیا، ناسراو بە "نازی" بە سەرکردایەتیی ئەدۆلیف هیتلەر دەستیپێکرا، گەرچی ئەم جیاواز هەن ئەم پرسیە تەنیا جوولەکەکان ناگرێتەوە، بەڵکوو کەسانی دیکەی پەککەوتە و نەخۆش و زیندانیانی سیاسی کە بە دیل گیرابوون، واتە لە هەزەکانی یەکێتیی سۆڤیەت و کۆمۆنیستەکان و قەرەج و هاوڕەگەزخوازەکانیش دەگرێتەوە.
کوشتاری نازییەکان جگە لە شەش ملیۆن جوولەکە، ژمارەیەکی زۆر خەڵکی دیکەشی گرتەوە لەوانە: سەدان هەزار قەرەجی ئەوروپایی و سەدان هەزار (سەرب) کە بەشیکی زۆریان لەناوچوون، نزیک بە دوو ملیۆن مەسیحی و وەتای سێ ملیۆن جوولەکەی ئەو وڵاتە و دیلەکانی شەڕ و خەڵکی ئاسایی ڕووس و میللەتەکانی سلاڤی ئەژهەڵات و ڕووسیای سپی و ڕووس و ئۆکرانی و هەمەسەکسوالەکان، خەڵکی پەککەوتە و نەخۆش و کۆمۆنیستەکان و نیشتمانی سیاسی و ڕووناکبیران و ئەندامانی یەکێتییەکانی کرێکاران و پیاوە ئایینییەکانی سەر بە کڵێسای ئۆرتەدۆکس و کاتۆلیک و پرۆتستانت.
لای هەندێك لەکەس، وشەی هۆلۆکۆست هەموو ئەو قوربانییانە دەگرێتەوە کە لە سەروو باسکران، بەڵێ لەسەر ئامارێکی دروستی سەرجەمی قوربانییەکانی هۆلۆکۆست کەشێ و ئای جیاواز هەیە، ئەویش هەندێك لایەن دەڵێن نۆ تاوکوو یازدە ملیۆن کەس بووە و هەندێکجاریش باسی 26 ملیۆن قوربانی دەکرێت.
وێك لەو کورتە پێناسەیەی هۆلۆکۆستدا دەرکەوت، جوولەکەکان قوربانیی باوەڕی نەژادپەرستیی حیزبی نازییەکانن، ڕێك لە ئەنفال و کیمیابارانکردنی هەڵەبجەی سەردەمی ئێمەی بەعس و سەددام حوسێن

دەچێت، ئاستە جوولەکەکان لە هەڵەکەستدا بەهەی جوولەکەبوونیانەوە کەمەکوژکران، ئەوەتا بە چەند دەیەیەك دوای ئەو ڕووداوە کوردیش تەنیا بەهەی کوردبوونیەوە لەلایەن دەسەڵاتدارەکی عەرەبەوە کەمەکوژ کرا. لەبەر ئەوە ڕەمانی پیاوەکی بەچارەنووس گرنگ، ڕەك دەسەی ئازارەکانی کورد لە پرسەی بەدناوی ئەنفال و کیمیابارانکردنی هەڵەبجەدا دەگەڕێتەوە، ئەگەر ئینسانەکان لە ئەردووگە زەرەملەکانی نازیدا بە گازی ژەهراوی خنکێندران، لە هەڵەبجەش ئەمە ڕوویدا و هەزاران مرۆڤی کورد بە ژەهر خنکێندران، بەداخەوە کەمەگەی جیهانی لە ئاست ئەو ستەمەی لە کورد کرا، بەدەنگ بوون و تەنانەت لە کاتی داواکردنی سەربەخۆییشدا، پاپشتی کورد نەبوون، ئیدی گرنگە کوردیش سەدان ئیمرە کیرتەزی هەبێت، ئازار و کەمەکوژیی کوردان لە ڕەگەی ڕەمان و بەرهەمی ئەدەبییەوە بە کەمەگەی جیهانی بناسێنن.

چیرۆکی گیەرگی چواردە ساڵان

گیەرگی تەمەن چواردە ساڵان، پاڕەوانی سەرەکیی ڕەمانی "پیاوەکی بەچارەنووس" کە لە ڕاستیدا خودی نووسەری ڕەمانەکەیە، بەڵام لەسەر زاری گەنجەکی جوولەکە لە فەرەمی ئەدەبیدا یادەوەرییەکانی خۆی دوای ڕزگاربوونی لە ئەردەگە زەرەمیلەکانی ئەڵمانیای نازی دەگێڕێتەوە.
باوکی گیەرگی لە هەنگاریا خاوەن کارگەیەکی گۆڕی دار و تەختەیە، بە ئایین جوولەکە و سەرقاڵی کاروباری ئاسایی خەیانن، لە سەردەمی جەنگی دووەمی جیهانیدا، ئەو خاوەنکارە بەهەی جوولەکەبوونیەوە لەژێر گوشاری نازییەکانی ئەڵمانیادا، بە بگاری بانگ دەکرێت و کارگەکە و تەنانەت سەروەت و سامانەکەیشی بە شوتەی کرێکار و ژمێریاری کارگەکەی دەسپێرێت. شوتە ترسی جوولەکەبوون و بگاری نییە. وەك لە پشوودا ئاماژەمان بە دەخی جوولەکەکان لەو سەردەمەدا کرد، بەهەی جیاوازیی ئایینەوە دەستگیر دەکران و لە خەڵکانی مەسیحی جیا دەکرانەوە.
چیرۆکی گیەرگی زەر خەمناکە، بەوەی هەشتا سەردەری لە ئایین دەرناکات و خەیشی پەویستی بە سەرپەرشتیارەکە چاوی لێی بێت، کەچی بەهەی بانگکردنی باوکی بە بگاری، ئەرکی پاراستن و چاودێریکردنی باوەژن و ماڵەویشی دەکەوێتە ئەستە، دەی ئەو هەشتا نایەوێت لەو دەخە نەخوازراوە تێبگات، بەیە پێش ڕەیشتنی، باوکی و خزمەکانی باوەژنەکەی، هەوەی زەری لەگەڵدا دەدەن و دەیانەوێت تێی بگەیێنن ئیدی ئەو پێی ناوێتە قەناغێکی تری ژیانەوە، پێی خۆش بێت یان ناخۆش، ئەستا ئەرکی پاراستن و چاودێریکردنی ماڵ و باوەژن و هەموو

شتێکی دەکەوێتە ئەستۆ، وەک ئەوەی هێشتا توانای دەرخکردنی ئەو هەموو ئامۆژگارییەی نییە، بەڵام هەرچەندێك بێت هەست دەکات و تەدەگات دوای زۆرێشتنی باوکی، ژیانێکی جیاواز دەژین و دەبێت خۆی بە قەناغێکی سەخت ئامادە بکات.

چیرۆکە خەمناکەکە کە پەیوستە خەمی هەمووان بێت، لەرەوە دەستپێدەکات، کاتێك بە چەند مانگێك دوای زۆرێشتنی باوکی بە بگاری، گیرگیش بەهۆی دەرکردنی چەند یاسایەکی نوێ لە دژی جوولەکەکان، لەلایەن لاوانی نەتەوەیی کە ئەو گرووپە ئەندامی زۆکخراوێکی سەر بە نازین و گەنجانی تەمەن سنزدە ساڵان بەسەرەوە لەسەر بنەمای سەربازی و شۆفینیەت پەروەردە دەکەن، گیرگی بەزەرملە بە کارگەی شپێ کە کارگەیەکی پاڵاوتنی نەوتە لە هەنگاریا لەگەڵ هەژدە هەرزەکاری تردا بانگ دەکرێن و پەیوستە زۆژانە بە کاری بگاری سەردانی ئەو کارگەیەی پاڵاوتنی نەوتە بکات، وەک ئەوەی باوژن و خزمەکانی و خەیشی تاادەیەك خۆشحاڵ دەبن بەو کارە، ئەو سەردەمە کاری لەمجۆرە بە جوولەکەکان لەچاو بگاری لە ئەردووگە زۆرەملەکاندا زۆر باش بووە، هەرچەندێك بێت چەند مانگێك بەو تەمەنە بچووکیەوە، خۆی لەگەڵ بگاری لەو کارگەیەدا ئادەهێنێت تا ئەو بۆربیانییەی بە ئۆتبووسێك بۆرەو پاڵاوگە نەوتییە سەربازیەکە دەچێت، پێش ئەوەی بگاتە شوێنکارەکەی، ئۆتبووسەکەی لەلایەن پۆلیسەوە ئادەگیرێت و دەمودەست داوا لە سەرنشینانی دەکرێت هەرچی جوولەکەیە دەستیان بۆرز بکەنەوە و بێنە خوارێ، ئەویش ئەو دەخە بە ئاسایی وەردەگرێت و یەکسەر دەچێتە خوارێ، ئاگرتنی ئۆتبووسی دیکە چەندبارە بووەوە، ئیدی هەر ئۆتبووسێك دێت، پۆلیس ئایدەگرێت و هەرچی جوولەکەیە لە گەڵپانێکدا کۆدەکرێنەوە، دوای چەند کاتژمێرێك چەندان جوولەکەی دیکە ئادەگیرێن و ئینجا بە بارگەیەکی گومرگ دەیانبەن و لە ژووڕێکدا دەرگەیان لەسەردا کڵۆم دەدەن، بە ئەوارەکەی پۆلیسەکە فەرمان لە سەرووی خۆی وەردەگرێت و سەرجەم جوولەکەکان بە گواستنەوەیان بۆرەو ئەڵمانیا ناونووس دەکات و دوای چەند ڕۆژێك بە شەمەندەفەر لە هەنگاریاوە دەگەنە سەربازگەی ئاوشقتز-بیرکناو لە ئەڵمانیا، کە ئەردووگەکە بە سەربازی ئەڵمانی دەوڕەدراوە و پڕێتی لە جوولەکەی وڵاتانی ئەوروپا و کەسانی قەڕاج و پیر و منداڵ و ژن و پیاو و گەنج، دواتر گیرگی لە ئەردووگەی زۆرەملەی ئاوشقتزەوە بە ئەردووگەی بەشنڤەد دەگوازرێتەوە.

ڕەمانێکی فرە ڕەهەند

ئەو ھەمانە دەچێتە بازنەی ھەمانی فرە ھەندەوە، واتە یادەوەریی و مێژوویی و واقیعی و ئایینی، ئیمرە کیرتێزی نووسەری ھەمانەکە خەی یەکەك بووە لەو جوولەکانەی لە پرسەی پاکتاویی ئایینی و نەژادیدا (ھۆلۆکۆست) لە ئەردووگەی زەرملەکانی نازیدا بووە، خەی ئازاری چەشتووە و ھۆوداوەکانی بەچاوی خەی بینیوە تاوەکوو ئەو کاتەی ئەمانیای نازی دەووخێت، ئینجا ئازاد دەکرێت. ھەمانەکە لە ھەگەی فەرمەکی ئەدەبییەوە ھۆوداوەکی واقیعی بەسەردەکاتەوە کە لە مێژووی مرۆقایەتییدا ھۆویداوە و چەندین کتێب و فیلم و ھەزاران وتار و بابەت و یادکردنەوەیشی لەسەر نووسراون و ئامادەکراون.

لەو خاڵەیشدا مێژوویی، مێژوویی بەو مانایەی ھۆلۆکۆست پرسەیەکی پاکتاویکردنی نەژادی و ئایینییە و دەستپێك و کۆتایی لە مێژوودا تۆمار کراوە، بەڵێ بەدوودڵی ئەو ھەمانە مێژوویی و واقیعی و یادەوەریی و تەنانەت ئایینی و سیاسیش، پرسەی ھۆلۆکۆست لەسەر دەستی حیزبەکی خاوەن دەسەڵات کە فەرمانڕەوایی وڵاتەکی زلھێزی وەك ئەمانیای دەکرد، ھۆویداوە، بەڵێ سیاسیش.

جیاوازی ھەمان لەگەڵ ھەر ژانرەکی تردا کە ھۆوداوەکی مێژوویی و واقیعی تۆمار دەکەن و دەنووسنەوە، ئەوەیە، ھەمان جیاوازی لەو کتێبانەی دیکە کە ھۆوداوی ھۆلۆکۆستیان تەنیا وەك ھۆوداو و ئامارەکی بێ گیان و دوور لە دڵخۆ سایکۆلۆژییەکە باس کردووە، کاتەك لە کتێبەکی ئاسایی دەنووسرێت لە ئەردووگەی زەرملەی بەشنڤێدا مرۆڤ ئازار دەدرا و دەکوژرا، ئەمە بەشکە لە گواستنەوەی ئازارەکە و ناگاتە ئەوەی ھەمانووسەك خەی لە بەشنڤێد بووە و لە ھەگەی فەرمەکی ئەدەبییەوە ئازارکان و ھۆوداوکان و جەری خواردن و ھەستی قەزڵبوونەوە لە جەستەی کەماوی خەی لەو سەربازگەیە دەنووستەوە، ھەمان چونکە لایەنی دەروونی تەدا ھەچاو دەکرێت، بە ئەو جەرە ھۆوداوانەی وەك ئەردووگەی زەرملەکانی نازی و ئەنفالی کوردان، قووتر دەتوانێت ھەبچێتە ناخ و ھەستی خوێنەر بجووڵێنێ و ھەای گشتی لەبارەوە دروست بکات.

کە ھەیە کاتەك لاپەڕەکانی ئەم ھەمانە پڕ کەم و خوێن و دڵەخیێ ھەڵدەداتەوە، لەگەڵ گیرگی تەمەن چواردە ساڵاندا، ھەست بە ترس نەکات و لەڵای خەیەوە ھەناسەیەکی قووە ھەڵنەکێشێت و نەڵێ ئەخەی من گیرگی نیم!

ئیمرە کیرتێز، بە تەنیا چیرەکی خەیمان بە ناگەڵتەوە، ئەو گیرگیە لەبەری ھەمووان بەدەست جیاوازیی ئایین و نەژادیەوە ئازار دەچێژێت، ئەوە خەی پەیامەکە بە ھەمووان، ئەگەر جیاوازیی نەژادی و ئایین بوونە ھەی ئەوەی مرۆڤ بەھەیانەوە بچووسێندرێتەوە یان بچووسێنێتەوە، مرۆڤایەتی لەبەردەم پرسیارەکی گەورەدایە،

ڕاستە گیرگی باسی ئەنفال ناکات، بەڵام هەمان ئازاری کوردکی هەیە کە بەهەی کوردبوونییەوە لەسەر پشتی زیلکی عەسکەری لە گەرمەسەری کوردستانەوە بۆ پارێزگاکانی خواروی عێراق دەبردێت و لەوێدا لە جیهان دادەبڕێت و بەدەم هاوار و گریان و پاڕانەوە و دەستبەرزکردنەوە بۆ ئاسمان دەخرێتە چاڵی مەرگەوە، ئەو چ جیاوازییەکی لەگەڵ ئەو سووتێنگەیەی گیرگی باسی دەکات هەیە، کاتێك لە ئەردووگای زەرملی بشنۆدی نازییەکاندا مرۆڤ تێنیا بەهەی جوولەکەبوونییەوە دەسووتێندرێت و لە ژووری سیخناخ لە گاز دەخنکێندرێت! بەڵێ هیچ جیاوازییەکیان نییە، چ ئەوەی لە هەڵەکەست و چ ئەوەی لە ئەنفالدا ڕوو دەدەن، لە کرکێدا یەك ڕووداون و تاوانێکی یەکجار گەورەن، تێنیا کات و شوێنیان جیاوازە.

یەکەم ماچی کونتیارە و یادەوەرییەکی شیرین

ئەگەرچی بابەتی سەرکی ئەمانەکە بە تایبەتی تیشك دەخاتە سەر ڕەوشی جوولەکە لە سەردەمی جەنگی دووەمی جیهانی لە ئەورووپا لە پرسەی پاکتاوکردنی جوولەکە و چەندین گرووپی دیکەی مرۆڤ لەلایەن ئەمانیای نازییەوە لەنێو بردران، بەڵام لە تەك ئەوەشدا، ڕووداوێکی خۆشویستیی نێوان گیرگی و کچێکی هاوتەمەنی خەی بەناوی ئێنناماریا هەیە، ئەمانەکەی لەو دەخە گشتییە ترسناکەدا، جیاواز و جوانترکردووە، بەڵای من ڕۆحی بە بەردا کردووە.
لەو دیمەنی خۆشویستییەدا، ئەگەرچی نووسەر نێویستووە کاری جدی لەسەر بابەتی خۆشویستی لەنێو ئەمانەکەیدا بکات، وەك باوە زۆربەی ئەمانووسەکان بە ئاکشانی سەرنجی خوێنەر، پەنا بە بابەتی خۆشویستی و سێکسی دەبەن، بەڵام ئەو دیمەنەی یەکەم ماچ لەنێو پیاوێکی بۆچارنووسدا ڕووداوەکە و لە بەرگی ئەدەبیدا خەی خزاندووەتە نێو ڕووداوە ئاڵۆزکانی ئەمانەکە، لە جگەی خەی کردووەتەوە، ئەویش پێناسەکردن و سەربووردەی یەکەم ماچی نێوان گیرگی و ئێننامارییە، پێش ئەوەی گیرگی ئاپۆچی ئەردووگا زەرملکانی نازی بکرێت، گرنگی ئەو ماچە لەوەدایە لەکاتێکدا بەردووەمانی فڕۆکەیان لەسەر، کچی تینی خۆشویستی و گەی ماچ، وای لە کردوون باکیان بە ترس و مەرگ و زرمەی بۆمبەکان نەبێت و لەپڕ بخزێنە باوەشی یەکدییەوە و یەکەم ماچ بگۆڕنەوە، ئەو ماچە هێندە شیرینە، وەك یادەوەرییەکی خۆش لای گیرگی دەمێنێتەوە.
گیرگی گێنج بە تامەزرۆییەوە باس لەو یەکەم ماچە دەکات: "پڕ شەو، لە کاتی بۆمبارانی فڕۆکەکاندا، لە کونتیارەکە، یان دروستتر بڵێین لەو ڕووەوە نیمچەڕوون تاریکی لە کونتیارەکە جیا

دەبێتەوە، لە تەك ئەنناماریادا کەوتینە دەخکی تادێك تایبەتییەوە. لە بەراییدا گرکم بوو نیشانی بدەم لە کوەوە خشترە تەماشای ووداوکانی دڕوە بکات، لە پاش چرکێك کاتێك زرمەی بەمبکمان ژنەفت، کە لە نزیکمانەوە تەقییەوە، هەموو جستەی وك گڵای دار دەهژیا، ئەمن بووونی هەستم پە کرد، چن لە ترساندا خی بە منەوە ئاوزان کرد، باسکی لە دەور ملم ئاناند و دەموچاوی لە شانم گیر کرد، ئیدی هیچم بەیاددا نایەتەوە، تەنە ئەوە نەبەت، کە لە دووی دەمی گڵام، هەستکی تەماوی، گرم و نیمچشداری، لەگڵ حەپەساندکی خشی لە ناخمدا جهشت، لەبەر ئەوەی یەکەم جار بوو کچك ماچ بکەم، جگە لەوەش بیرم لە نەکردبووەوە، ئەژی دواتر لەسەر پلیکانەکان بەم دەرکەوت ئەویش بەوە حەپەسابوو، پی وابوو، بەمبکە هەکار بووە، لە استیدا ئەمیان دروست بوو، پاشان جارکی دیکە یەکترمان ماچ کرد، لەو کاتەوە فربووم چلن بە بەکارهەنانی زارمان لەم ئەزموونە، یادەوەرییەکی شیرین و درژخایەن دروست بکەین".
وك لەو دیمەنەدا دەردکەوت گەی ئەوین و حەزی ماچی ئەگەزی بەرانبەر کاتك کپە دەدات، کاتوساتی بە نییە، هەرکە ئەو گڵە هەدەگیرست، لەنەو کوورەی ئاگریشدا بت، خشەویستکان باوش بە یەکدا دەکن و نەو دەمی یەکدی ماچ دەکن، استە ماچی یەکەم شرمەیەکی لەگڵدایە، بەام بە هەمیشە لە یادەوەریی مرقدا دەمنەتەوە، یادەوەرییەك هەتا ناو گڵیش لەگڵیدا شئ دەبەتەوە. گیرگی لەخیەوە نا: لەو کاتەوە فربووم چلن بە بەکارهەنانی زارمان لەم ئەزموونە، یادەوەرییەکی شیرین و درژخایەن دروست بکەین!

ئاوشقتز و بشنقد..
دزخکانی نژادپرستی

ئاوشقتز و بشنقد، دوو لەو سدان ئەردووگە زرەملیانەی نازییەکانن کە بە هەزاران ئینسانی جوولەکە و قرج و هەمسکسوال و کمئەندام و کمئەق و کسانی بزراویان تدا اگیراون، بە تایبەتی ئەو دوو ئەردووگەیە دزخن بە جوولەکەکان، چونکە پرسەی پاکتاوکردنکە زیاتر ئامانجی جوولەکەکان بووە تا گروپەکانی دیکە، لەبەر ئەوەش ئەستاش جیهان دیەوەت نازی ئیسرائیل کە دەتکی جوولەکەیە ابگرت و هەموو هەوەی خیان دەدن، ئەوەی لە هەلەکست بسەر جوولەکەدا هات، دووبارە نبەتەوە، تەنانەت ئەمانیای ئەستاش بە بەردەوامی چاوکی لسەر پاراستنی جوولەکەیە

تاوکوو ئەو پێشەی کە هیتلەر خستە سەر ووخساری ئەمانیاوە، بە یەکجاری بسڕێتەوە و بە کۆمەڵگای جیهانی بڵێن ئەو هەموو ئەمانییەکان نەبوون هەڵکەستیان کرد، تەنیا هیتلەر و گرووپەکەی لەی بەرپرسیارن، بەیە ئێستا حیزبی نازی لە ئەمانیا کارکردنی لە قەدەغە کراوە.
ئیمڕە کیرتەز، چونکی خەی قوربانییە و بەچاوی خەی ئەردووگە زەرەملەکانی نازی دیوە، هەندە ورد و بە سەلیقە، وەنەی کەمپ و ئەردووگە زەرەملەکان دەگڕێت، تەی خوێنەر کاتێك ئەمانەکە دەخوێنیتەوە، هەر دەنگی ئێستا لە سەردەمی جەنگی دووەمی جیهانیدا دەژیت و یەکەکیت لە بگارەکان و دەستگیرکراوانی جوولەکە و قەڕەج، ئاخر کیرتەز بەو ئەمانەی، پەردەی لەسەر ڕووی ڕاستقینە و ناشرینی نازییەکان هەڵدایەوە، وەنەیەکی ئوتەی گرتووە و بە جەرگێك ڕووداوەکانی تەمار کردوون، هەرگیز لە زاکیرەی خوێنەردا کاڵ نابنەوە. کە هەیە دوای خوێندنەوەی ئەمانەکە، سووتێنگەکان و ئازاری ئینسانەکان لەبیر بکات!
"مرۆڤ بە تێپەبوونی کات بە پەرجوو ئادەت، وردە وردە توانیم لەسەر پەی خەم بە پەخاوسی بە نەرینگەکە بەم، پەتووەکەم لەسەر کراسەکەدا لەخە پەچابوو، لەنەو هەوا ساردوسڕەکە و بەنوبەرامە ئاشناکەدا بەنەکی جیاوازم ناسییەوە، پاش ئەوەی بیرم لە کاتە بەسەرچووەکە کردەوە، بەو ئەنجامە گەیشتم کە دەشت سەرەتای بەهار بەت، لە ئەگەی گەانەوەمدا سەرپەیی سەرنجی دوو پیاوم دا بە جلی زیندانییەوە لە کەخەکەی ئەوبەری تەلبەندەکەی ئەمەوە عەرەبانەیەکی تاادەیەك گەورە کە تایەکانی لاستیك بوون، لەو جەرەی دەتواندرێت بە بارهەگرەوە پەوەست بکرێت، ئادەکشایە دەرە، لەو بارەدا پەلوپەی زەردهەگەاو و بەستوو و پارچە جەستەی وشکەوەبووم بینین".
ئەوە دیمەنی عارەبانەیەکی گەورەیە لە ئەردووگەی بەشنڤەد کە پە لە جەستەی مرۆڤ، بیهەنە بەرچاوی خەت، گیەرگی زەربەی کاتەکانی لەوەدا لە تەك ئەو دیمەنانەدا بەسەربردووە، دەی ئەگەر تە یەکەك بیت لەو گیەراوانە و بەچاوی خەت عارەبانەیەکی پە لە پەلوپەی زەردهەگەاو و بەستوو و پارچە جەستەی وشکەوەبووی مرۆڤ ببینیت، ئینجا بەی هەیە تەش بەبیتە پارچەیەك لەو جەستە وشکەوەبووانەی عارەبانەیەکی دیکە و بەندیەکی تر جەستەی تە ببینن! گیەرگی هەرکە ئەو دیمەنە بەچاوی خەی دەبینێت، دەترسێت و بەپەلە پەتووەکە لەخەیەوە دەپەچێت و بە شەڵەشەڵ و چنگ لەسەر شان بەرەو ژوورەکەی خەی دەگەڕێتەوە و گورج گورج خەی دەخزێنێتە نەو لەفەکەی و ئیدی وەك جەرەك لە خەشاردنەوە خەی گرمەی دەکات.

برستی و شەرمکردنی لە جەستەی خۆی

ئەگەرچی لە بنەڕەتدا ئەردووگە زۆرەملەکانی نازی بۆ ئینسانەکان دۆزەخن، ئەوانی ناپۆچی ئەو شوێنانە دەکرێن، لە بەها و شکۆی مرۆیی دادەماڵدرێن، تاوەکوو ئەندامەکانی جەستە توانای کاری زۆرەملە و جووڵەیان هەبێت، لەلایەن سەربازەکانەوە بەکاردەهێنرێن، کاتەکیش ئەو توانایە لەدەست دەدەن، بە یەکجاری ڕەزیل و بێبەها دەمێننەوە، ئەوەی خاڵکی گۆشە، لەو دەخۆشدا پزیشك و پەرستارەکان وەک ئەوەی لەژێر گوشاردان، کەچی تاکەدیەکی باش نەوانیان لەگەڵ نەخۆش و پەککەوتە و بریندارەکانی ئەردووگەدا باشە، دەکرێت ئەمە پەیامێك بێت بۆ پزیشکان و هەموو ئەوانەی لە سەکتەری تەندروستیدا کار دەکەن، لە سەروەختی جەنگ و هەر جۆرە ململانێیەکی هەڵکاندا پەیوستە ڕەز لە پیشەکەی خۆیان و مرۆڤ بگرن و لووتکەی کار و ئامانجیان ڕزگارکردنی مرۆڤ بێت لە ئازار و مردن. گیرگی دۆیان نموونەی جوانی ئەو هەستە بەرزەی پزیشك و پەرستار و کارمەندانی ئەردووگە زۆرەملەکە دەگێڕنەوە کە سەربازی دەخە ئەڵمانەکەی تێیدان، هەشتا پەیامی مرۆیی خۆیان لە ڕێگەی مومارەسەکردنی پیشەی پزیشکییەوە لە چارەسەرکردنی نەخۆش و بریندارەکاندا دەگەیەنن، ئەگەرچی ئەستا ئەو دەخە بە قەناغێکی تر گەیشتووە بەوەی سەرمایەداری پیشەی پزیشکیشی خستووەتە ژێر کۆنفی خۆیەوە تا ئەو ئاستەی لەم جیهانە پشکۆوتووەدا کەسانێك هەن بەهای نەبوونی پارەو بە دابینکردنی دەرمان و نەشتەرگەری، گیانلەدەست دەدەن. لە لە دۆزەخەکەی نازیدا پزیشکەکان لەگەڵ گرتووەکاندا میهرەبانن.

"نە عینادی، نە نوێژ و نە هەڵاتن لە شتێك ڕزگاریان نەدەکردم، ئەویش برستی بوو، دیارە لە وەاتیشدا برسیم ببوو، یان پەم وابوو برسی بووم، لە کارگەی خشتەکەدا، لە شەمەندەفەر، لە ئاوشفتز، تەنانەت لە بەشنەڤیشدا برسیم بوو، لە هەرگیز بەادەی ئەستا هەستم بەم برستییە درێژخایەنە نەکردووە، سەراپای بوونم بوو بە بەشایی، هەموو تەقەلام کپکردن و پەکردنەوەی ئەو بەشاییە بەکەتاییە بوو، بە ئەو مەبەستەش تەنە چاوەکانم شك دەبردن کە چاوساغی هزر و هەشم بوون، کار و ئاکاری ئاراستە دەکردم، دار و وردەبەرد و ئاسن نەخەم لەبەر ئەوەیە کە نە دەتوانن ئەم شتانە بجووین و نە هەرس دەکرێن، سەرەڕای ئەویش لمم تاقیکردەوە، گەر گژوگیایشم دەستبەکوتبایە دووەیم لە نەدەکرد، بە داخەوە گژوگیا نە لە کارگەکە نە لە ئەردووگاکەیشدا سەوز نەدەبوون".

لە دۆزەخەکەی نازیدا، برستی وا لە ئینسان دەکات تەنانەت بیر لە خواردنی لەم و هەر جۆرە ماددەیەکی تری ڕەقیش بکاتەوە، بەشنەڤد

نموونەیەکە لەو نموونە واقیعییە تاڵانەی، ژەمی دیکتاتۆر و تۆتالیتار ئاگر بە چەکیش نەتکوژێت، لە برسان و تامەزرۆیی بە لەتك نان دەتکوژێت، ئەمە ئێستا باسی قۆناغێکی سیاسی و مێژوویی سەردەمی جەنگی دووەمی جیهانی دەکەین، وەک ای برستی لەو کەمپە زۆرەملییانەدا، تەنانەت بەهەی گەمارۆدانی شارێکی ووسیا لەلایەن هێزەکانی ئەڵمانیای نازییەوە، مرۆڤ گەیشتە ئەو ئاستەی گەشتی منداڵ و ژن و کچ و دایك و باوك و هاوڕێ و هاوشارییەکانی بخوات، ئەمەیش لە ئەنجامی ئەو پەتایەی نازییەت کە بە ماوەی زیاتر لە 12 ساڵ فەرمانڕەوایی ئەڵمانیا و بەشێکی ئەوروپای کرد، مرۆڤایەتی پەویستە لە ئاست ئەو جۆرە ژەمانە هەردەم لە ترسدا بەت نەوك جارێکی دیکە و لە بەرگێکی تردا زیندوو ببنەوە و هەمدیس ماوەرانی و مەرگەسات دووچاری مرۆڤایەتی بکەنەوە.

وەک ای برستی ئەو ڕەمانە پەمان دەڕەت مرۆڤ لە سایەی ئەو جۆرە ژەمانەدا، تەنانەت شەرم لە جەستەی خەیشی دەکاتەوە، بۆچی؟ لە ئەردووگەکانی نازیدا، مرۆڤ هێندە پەراوێز دەخرەت و بە زینگەیەکی پیس ئاشنا دەبەت، بە هەواشی جەستە بەهێزەکەی توانای خۆاگرتنی نامێنەت و دەبەتە شوێنگەی ئەسپە و زیندەوەرانی تر و پاشان ئەو جەستە جوانەی ڕۆژگارێك بەهێز و چالاك بووە، دووچاری داڕزان و نەخۆشیی گەڵی و کەم و خیزاو و بریننی قووە و گۆڕە گۆڕە دەبەتەوە، سەرئەنجام هەر ئەو بریە و کەم و ئازارانە لە پەلوپۆی دەخەن و ئیدی بزێندوویی یان بە مردوویی بەت، دەخرەتە نەو عارەبانەیەکەوە و فڕە دەدرەت و پاشان دەسووتێندرەت.

"ئێستا پەستم چرچ و لۆڵ بووە، وشك و زەردەڵگەڕاوە، هەموو جۆرە دووەڵە، پەڵەی قاوەیی، قڕش و لیرگەڵەکی لە دەرهاتووە، کە فرە دەخوران و وەزیان دەکردم، بە تایبەتی نەوان قامکەکانم ئەمە "گەڵەی" بوو، هەینە بە باندی ستروومم نیشان دا، ئەو بە ئاماژەیەکی لەزانانە دەستنیشانی کرد. لە خرایی لاوازبوون و لەناوچوونی ئەو پەستەی ئێسقانەکانمی داپشیبوو حەپەساام! سەیرم لە ڕۆژبەڕۆژ توانەوە و بنبەبوونی گەشتی جەستەمدا هات، هەموو ڕۆژە شتێکی نوێ سەرهەڵدەدات و سەرم لەی سووڕ دەمێنە، خووشکی نوێ، ناحەزییەکی تر لەم شتە فرە سەیرەدا، لەم شتە زەدە نامەیەی ڕۆژەك لە ڕۆژان نزیکترین هاوڕێم بوو، جەستەم، شتێکی بەسامە، چیتر ناتوانم بەی بەوانم، قەزی لە دەکەموە، بەیە ماوەیەکی زۆرە جلەکانم لەبەرم دانەکەندوون بە ئەوەی خەم بشەرم، جگە لە بەحەوسەڵەییم خەم لە هەموو ئەو کارە سەختە بکەڵکانە کشایەوە، سەرما و پەناوکانیشم لەولا بووستن.

نەستالیژیا و نامۆیی

ئینسان لەو ئەردووگە زەرەملەیانەی نازیەکاندا لە یەککاتدا دووچاری نەستالیژیا و نامۆیبش دەبێت، بە خۆیا هەموو ئەو شت و کارە بەزاراوانەی ژیانی ئاسایی خۆش دەوێن و تامەزۆیە بە یەکجاریش بێت، بە ژیانی ئازادی ئاشنا ببێتەوە، ئەوتا گیرگی لێنەو ئەو هەزاران کەسەی نەو ئەردووگەکەدا، بیری هەموو ئەو کار و هەوەستە خراپانەی خۆی دەکاتەوە و پەشیمانە لەوەی هەژدەك لە هەژان هەزی لە شتەکانی خۆی نەگرتووە، مرۆڤ شتەکانی زیاتر لەلا بە نرخ دەبن، کاتێك لەدەستیان دەدات.
گیرگی ژیان و هەموو شتێکی لەدەستدا، ئەوتا ئەستا ئەو هەموو شتێکی ئابردووی خۆی خۆش دەوێت، چونکە ئەردووگەی نازیەکان هێندە سامناکە نەبێتەوە، بە خۆیا بە ئابردووی خۆی دەگەڕێتەوە و لەدەست ئەو ئەستایەی تێیدا هەبێت "خۆشترین شت بەلامەوە بە بەسەربردنی کات ئەوەبوو گەر بکرایە هەژدەکی تەواو، بەبە بانەوە، لە سبحەینەوە تاوەکوو ئەوارەی مالی خەمان بهێنمەوە بەرچاوم، لە هەمان سادەییدا، دەکرا بە هەمان کەشان هەژدەکی ئاوەها نمووونەیی بهێنمە بەرچاوم، لە هەمیشە هەژی ناخۆشم بەیاد دەهاتەوە". نامۆیی بە دونیا پەتایەکی تری هەحی مرۆڤ لە زیندانی دەسەڵاتی تۆتالیتاریدا دەخوات، نامۆبوون بە هەموو شت، بە کەمەگە، بە مرۆڤی دەوروبەر، بە خۆت و جەستە و ناخت، ئیدی لەو زیندانانەدا مرۆڤ هەر ساتەوەختەی بەدەست ئەندێشەیەکەوە گیر دەخوات، جارێك بەخۆی نامۆیە و جارێکیش بە خۆیا و نەستالیژیا دەگەڕێتەوە بە ژیانی ئابردووی، ئابردوویەك زەحمەتە دووبارە ببێتەوە.

لە دیلیشدا ئەندێشە بە ئازادی دەمێنێتەوە

ئینسان لە زیندانی دیکتاتۆردا هەزگاربوونی نزیکە لە مەحاڵەوە، هەنگە هەموو هەوڵەکیشی بە ئازادی بە شکست و ئەشکەنجەی نوێ کۆتایی بێت، لە ئازادییەکی تر هەیە، هەرگیز دیکتاتۆرکان ناتوانن دەستەمەی بکەن و دەرکی پێ بکەن، ئەویش ئازادیی ئەندێشە و لە ناخەوە بیرکردنەوەیە لە ئازادبوون، مرۆڤ بە هەگەی خۆیا و ئەندێشەوە دەتوانێت هەمیشە ئازاد بژی، دەکرێ کەپچە لە دەستت بێت و لە گرتووخانەیەکدا بیت و دەیان پاسەوان و جەللادت لە نزیکدا بن، بەڵام هەرگیز ئەو هەستەت نامرێت کە دەتوانێت ئازاد بیت، گرنگ نییە، ناتوانیت ئازاد بیت، گرنگ ئەوەیە خۆت لەگەڵ کۆتوبەندی دیلیدا ئانهەنیت، کەیلە ئەو کەسەیە بە کەیلایەتی ئازی دەبێت و هەوڵی ئازادیی خۆی نادات، بەپێچەوانەوە ئەوانەی تێنیا وەك

کەیلەیەك ڕاگیراون و بیر لە ئازادی دەکەنەوە، ئەوە کەیلە نین، چون ناخەك هەیە بیر لە ئازادبوون دەکاتەوە، گیرگیش ئاگرچی دەزانێت ڕزگاربوونی مەحاڵە، بەڵام بە ئەندێشە بیر لە ئازادی دەکاتەوە و دەیەوێت هەموو ڕووداوەکانی ژیانی وەك شریتەك بهێنێتەوە بەرچاو، ئەمە خەڵکی جەرگە لە ئازادی و پێیامێکیش مرۆڤ نابێت لە سەختترین ساتەوەختی زیندان و ئاستەنگەکانیشدا بیر لە خۆڕادەستکردن بکاتەوە. "بەشێك لە سروشتی مرۆڤ هەیە تایبەت بە خەیاڵاتی و بە هیچ ڕەوایەك لەی داگیر ناکرێت، ئەوە ڕاستییە، تەنانەت لە دیلیشدا ئەندێشە بە ئازادی دەمێنێتەوە".
گیرگی لەو دەخەدا ئاگرچی تەواو پەکی کەوتووە و هەندە جاریش هیچ ئومێدێکی نامێنێت، بەڵام ئەوەتا لە ناخیدا دەڵێ: "بەخەم ژنەفتم باسی ڕابردوو و داهاتوو دەکرێت، لە هەمووشیان زێدەتر، گەلەك باسی ئازادی دەکرێت، بەڵێ بە بوێریەوە دەڵێم نەمبیستووە لە هیچ شوێنێکی دیکەی جیهاندا هێندەی نەو گرتووان باسی ئازادی بکرێت، ئەواریەکی تاریکی مانگی نیسانە، لەکاتێکدا سەرکی ئەردووگەکە جارێکی تر لە بەندگەکەوە دەدوا، پێتیکایش بە ووەتی سوورهەگڕاو، بە جۆشوخرۆش و پێ بە هەزاران وشەی ناڕوون گەیاندەوە، هاوکات سەرکی ئەردووگاکە حارێکی تر لە بەندگەکەوە دەستی بە قسان کردەوە، ئەمجارەیان ڕووی دەمی لە ئەندامانی پێشووی تیمی پێتاتەپاککردنەوە کرد و داوای لە کردن بەزووترین کات بە شوێنکەوتی خەیان، واتە نانەنکە بگەڕێنەوە، هەروەها داوای لە دانیشتووانی ئەردووگەکە کرد، گەرچی تا نیوەشەویش بووە بە بەداری بمێننەوە، لەبەر ئەوەی دەستیان بە لێنانی شەربابەگشتکی خەستوخڕ کردووە، ئەوجا بە ئاسوودەیی سەرم خستە سەر بالیفەکەم و بەکاوخۆ شتەك لە ناخمدا داسکا، ئەو دەمەی ئەمنیش ڕەنگە بە یەکەمین جار بیرم لە ئازادی کردەوە".

ئازادی و لەبیرنەکردنی ئازارەکان

دوای ئەوەی ئەمانەکان لە شەڕدا دووچاری شکست دەبن، ئەو جوولەکانەی لە ئەردووگە زەرەملەکاندا ڕاگیرابوون، ئازاد دەبن و هەر کەسەیان بەرەو وڵات و شاری خەی دەگەڕێنەوە، ئاگرچی ئەوانەی ئازادبوون ژمارەیان زۆر کەمە، چونکە زۆربەیان لە ماوەی پرسەی پاکتاوکردن لە کەمپەکاندا بە جۆرەها شێوە کوژران و سووتێندران و خنکێندران و لە برسان مردن و لە تینووێتیدا خنکان.
کاتێك گیرگی بە وەتەکەی "هەنگاریا" ئاشنا دەبێتەوە، زۆر شت وەك خەیان نەماون، زۆربەی خەڵکەکە یان بزرن یان مردوون، باوکی کە

پشتر بۆ بگاری لایەن نازیەکانەوە بردرا، لە ئەردووگەدا گیانیلەدەستداوە و باوژنکەشی شووی بۆ توشە، ئەو کرێکاری کە باوکی، کگای دارکەی پسپارد، کردووە و شونکەی جێهشتووە، کسوکاری باوژنکەیشی زەر هاوی لگەدا دەدەن ئەو دخەی بسەری هاتووە، وکخەی قبووە بکات و ژیانکی نوێ دەستپبکاتەوە، بەام گیرگی هندە بۆ قووی ئازاری چشتووە و لبەرچاوی شکەی مرۆڤ شکندراوە، داواکیان ەت دکاتەوە، ئگەرچی سەرجەم ەوداوکان بۆ ئاسایی دبینەنت، سەرەای ئەوش ناتوانت لەئاست ئەو ستەمدا بدەنگ بت، دواجار بیار ددات لبارەی ئەوی لە ئەردووگاندا ەویداوە، قسە بۆ ەژنامکان بکات.

سەرچاوکان:

ناوی کتب: پیاوکی بچارنووس
نووسر: ئیمرێ کیرتز
وگرانی لە سویدیەوە: ەوناك شوانی
بابت: ەمان
نبتی چاپ: چاپی یکەم 2016
لە باوکراوکانی ئندشە
**
ناوی کتب: هەلکەست
نووسران: ستیڤان برشفد و پاوڵ ئا. لڤین
وگرانی: شش غفووری
باوکراوی ئاراس، چاپی یکەم 2007
**
سرنج: ئەم بابتە لە کتبی (خون و ئیرتیك)ی شاخوان برایم عبدوا، وگیراوە.

کتبی: ئیسلامی سیاسی، فریودان

و تیرۆریزم شاخەوان برایم عەبدوڵا

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن .....

ناوی کتێب: ئیسالمی سیاسی فریودان و تیرۆریزم
نووسین: شاخەوان برایم عەبدوڵا
گرافیك و دیزاین: لوقمان ڕەشیدی
شوێن و ساڵی چاپ: ڕەکسانا ـ 2018
نۆرەی چاپ: یەکەم
تیراژ: 1000 دانە
لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان/ هەرێمی کوردستان
ژمارەی سپاردنی)878)ساڵی 2018ی پێدراوە.

ناوەڕۆک

دەروازە 5
بەشی یەکەم: باشووری کوردستان و تونددڕەوی ئیسلامی سیاسی .....27.
کێن ئەوانەی فیکری تونددڕەوی ئایینی باودەکەنەوە؟ .....28.
بەرهەمهێنەری تیرۆریزم 34
مەترسی ئیسلامی سیاسیی کوردی 41
ئیسالمی سیاسی و تونددڕەوی ئایینی .....47.
جیاکردنەوەی ئیسالم لە ئیسلامی سیاسی .....53.
حیزبی ئیسامی و ڕاکردن بەرەو پەرلەمان .....58.
کاندید و پشتبەکەی قورئانخوێندن 63
مەترسییە گەورەکەی ئایندەی کوردستان .....69.
خەڵکاردان لەژێر پاتەی دیموکراسیدا .....78.
ئەرشەلیم و کەمپی ئیسالمیی کوردستان .....84.
بەشی دووەم: پەژڕەی شێواندنی سێکوالریزم و دیموکراسی .....91.
ئیسامی سیاسی و پەژڕەی شێواندنی سێکوالریزم .....92.
دەوڵەتی سێکوالریزمی و گرووپگەلی تونددڕەوی ئیسالمی .....109.
پابەندبوونی ئیسامی سیاسی بە شووراییان دیموکراسی 118
بەشی سێیەم: ئایین و تونددڕەوتیژی 131
ئیخوان لە یەکەم ئەزموونی دەسەاڵتییەوە بۆ کەمپی تیرۆریستی 132
ئیسلامی سیاسی و داعشی فیکری 149
ئیسالم و تونددڕەوتیژی 163

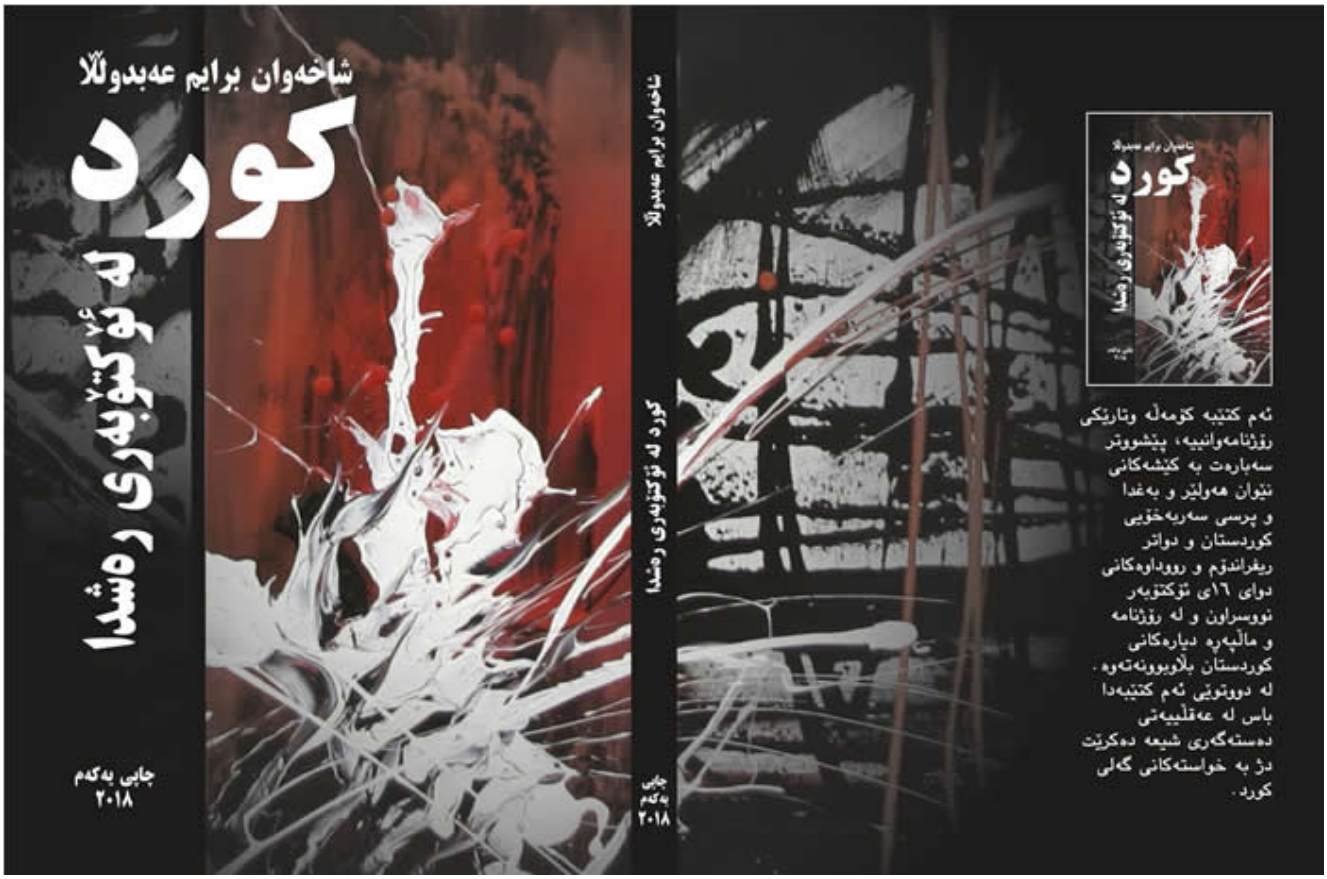
https://dengekan.info/wp-content/uploads/2019/07/ShaxawanBraim_eslami.pdf

---

کتێبی – کورد لە ئەکتێبێری هێشدا .. شاخەوان برایم عەبدوڵا

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن ...

سەبارەکانی جەنگ ... شاخەوان برایم عەبدوللا

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرەبکەن ....

ئیسلامی سیاسی لە گوتاری تۆندڕەوی بە خوێنی خەلافەت ... شاخەوان برایم عەبدوڵا

وەڵامێک بۆ عەلی باپیر دەربارەی سیکولاریزم و دیموکراسی ...

بۆخوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن ....